

**ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԼԽԱՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 301 ՆՈՂՎԱԾԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱ-
ԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

14 հոկտեմբերի 2008թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Նարոյթյունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի (զեկուցող),
Ֆ. Թոխյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի (զեկուցող), Ն. Նազարյանի,
Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչ՝ փաստաբան Մ. Շուշանյանի,

գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի
ներկայացուցիչ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության
վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի
1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ
օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Վարդան Մալ-
խասյանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի՝ Նայասարանի
Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու
վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Վ. Մալխասյանի՝ 26.05.2008թ. սահմա-
նադրական դատարանում մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործի նյութերը, սույն գործով զեկուցողների գրավոր հաղորդումը եւ կողմերի գրավոր բացատրությունները, հեղափոխելով գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Յ** .

1. Նայասարանի Նանրապետության քրեական օրենսգիրքն ընդունվել է ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 2003թ. ապրիլի 18-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից այն ստորագրվել է 2003թ. ապրիլի 29-ին եւ համաձայն «Նայասարանի Նանրապետության քրեական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» ՆՏ օրենքի 1-ին հոդվածի՝ ուժի մեջ է մտել 2003թ. օգոստոսի 1-ից:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածը վերնագրված է «Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը»: Նոդվածը սահմանում է. «Պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը՝

պարտավորում են փութանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապարիկից հինգհարյուրապարիկի չափով, կամ կալանքով՝ երկուսից երեք ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք փարի ժամկետով»:

2. Ըստ գործում առկա դատական ակտերի՝ քաղ. Վ. Մալխասյանը, 2006թ. դեկտեմբերի 2-ին մասնակցելով «Ազատագրված փարածքների պաշտպանություն» հասարակական նախաձեռնության համակարգող, «Արաքս-Քուռ» վերաբնակեցման եւ զարգացման հիմնադրամի հոգաբարձու խորհրդի նախագահ Ժ. Սեֆիլյանի նախաձեռնությամբ Երեւանի պարարվեստի պետական քոլեջի դահլիճում կայացած «Նայ կամավորականների համախմբման» անդրանիկ հավաքին, ներկա գտնվող շուրջ 150 անձանց ներկայությամբ կատարել է ՆՏ պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված հրապարակային կոչեր:

Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին արյանի դատարանի 2007թ. օգոստոսի 6-ի դատավճռով դիմողը մեղավոր է ճանաչվել ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածով եւ դատապարտվել ազատազրկման երկու փարի ժամկետով:

ՆՏ քրեական գործերով վերաքննիչ դատարանն իր 25.09.2007թ. որոշմամբ Երեւանի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին արյանի դատարանի

2007թ. օգոստոսի 6-ի դափնակազմի որոշման հիմունքի մասով թողել է անփոփոխ, իսկ վերաքննիչ բողոքը՝ առանց բավարարման:

ՆՏ վճռաբեկ դատարանն իր 04.05.2008թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձրել է:

3. Դիմող կողմը գտնում է, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի դիսպոզիցիայի՝ «Պեպական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» եւ «Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» բառակապակցություններն առաջացնում են իրավական անորոշություն, եւ այդ հիմքով հակասում են ՆՏ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5, 14.1, 16, 27 եւ 43-րդ հոդվածներին: Մասնավորապես, ըստ դիմող կողմի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող հոդվածում «Պեպական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» եւ «Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» բառակապակցությունների իրավական անորոշության պարճառով իրավակիրառ մարմինները ճիշտ չեն մեկնաբանել հոդվածի դրույթները, ինչի հետեւանքով դիմողի արտահայտած կարծիքը դիտարկվել է որպես ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածով նախատեսված արարք, դրա արդյունքում, ի թիվս այլոց, սահմանափակվել է դիմողի՝ Սահմանադրության 27 հոդվածով սահմանված՝ կարծիք հայտնելու ազատության իրավունքը:

Իրավական անորոշության առնչությամբ իր փաստարկները դիմող կողմը հիմնականում հիմնավորում է նրանով, որ իշխանությունը ոչ նյութական երեւոյթ է, եւ, հետեւաբար, այն հնարավոր չէ ենթարկել նյութական երեւոյթների ազդեցությանը, ինչպիսին, ի թիվս այլոց, բռնությամբ զավթելն է: Ըստ դիմողի՝ իշխանության ընկալումը որպես նյութական երեւոյթ, ինչպես նաեւ «պեպական իշխանություն» եւ «պեպական իշխանություն իրականացնող պաշտոնապար անձ» հասկացությունների նույնականացումն ընդունված էր խորհրդային ամբողջարհրական հասարակությունում, իսկ ՆՏ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող հոդվածը՝ նման բովանդակությամբ, խորհրդային կարծրափայ է, ինչն ընդունելի չէ ժողովրդավարական հասարակությունում:

Բացի վիճարկվող դրույթներում իրավական անորոշության առկայության հարցից, դիմող կողմը բարձրացնում է նաեւ իրավակարգավորման եւ օբյեկտիվ իրականության միջեւ անհամապատասխանության հարցը՝ հիմնվելով «Պեպական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» եւ

«Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» բառակապակցությունների բովանդակության մեկնաբանության սեփական փարբերակների վրա: Մասնավորապես, փաստարկելով, որ «պետական իշխանություն» եւ «ժողովրդի իշխանություն» հասկացությունները նույնանշանակ են, իսկ ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է որպես պետական իշխանություն եւ փետական ինքնակառավարում, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ ՆՆ Սահմանադրության 104 հոդվածի համաձայն փետական ինքնակառավարումը համայնքի իրավունքն ու կարողությունն է, դիմող կողմն ընդհանրացնում է, որ «պետական իշխանություն» հասկացությունը նշանակում է «պետական նշանակության հարցերը սեփական պատասխանատվությամբ լուծելու Նայ ժողովրդի իրավունք ու կարողություն»: Այս ձեւակերպումից, ինչպես նաեւ իշխանության բնույթի եւ էության վերաբերյալ իր փաստարկներից ելնելով՝ դիմող կողմը գտնում է, որ օբյեկտիվ իրականության մեջ հնարավոր չէ զավթել ժողովրդի իրավունքը եւ կարողությունը, եւ այդ կապակցությամբ վիճարկվող դրույթների ուղիղ, սովորական, փառացի մեկնաբանության դեպքում կարելի է հանգել անհեթեթության: Դիմողը գտնում է, որ «...իրականության մեջ անհնար՝ «պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն» կամ «սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն» ուղղված «հրապարակային կոչերը» հանրության համար վրանգավոր «արարքներ» չեն եւ չեն կարող լինել, դրանց արգելքը «պաշտպանություն» է գոյություն չունեցող, երեւակայական վրանգից, ապահովում է ոչ թե իրավական որոշակիությունը, մարչելիությունը եւ կանխատեսելիությունը, ... այլ ընդհակառակը, «ապահովում է» իրավական անորոշություն, կամայականություն եւ խտրականություն, ուստի հակասում է Սահմանադրությանը եւ Կոնվենցիային»:

Վերլուծելով ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի վիճարկվող դրույթների, ինչպես նաեւ 300 հոդվածի եւ ՆՆ Սահմանադրության հարկապես 2, 3 եւ 5 հոդվածների փոխառնչությունները, դիմող կողմն ընդհանուր հետեւություն է անում, որ վեճի առարկա դրույթների ու ընդհանրապես օրենսգրքի 11-րդ բաժնի բովանդակությունը՝ իմաստի, էության, բնույթի, ներքին փրամաբանության, արժեքային համակարգի եւ նպատակային նշանակության առումով, ՆՆ քրեական օրենսգիրքը պահում են խորհրդային անցյալի քաղաքակրթական ճգնաժամի հարթությունում:

4. Պատասխանող կողմն առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ՝ գտնում է, որ ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածը դիմողի հարցադրումների շրջանակում սահմա-

նադրականության խնդիր չի առաջացնում, եւ բավարար հիմք չի տեսնում այն ՏՏ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5, 27 եւ 43 հոդվածներին հակասող եւ անվավեր ճանաչելու համար:

Պատասխանող կողմը շեշտում է, որ ՏՏ Սահմանադրության 2 հոդվածն ամրագրում է, որ իշխանության յուրացումը որեւէ կազմակերպության կամ անհատի կողմից հանցագործություն է: Ընդ որում, «յուրացումը» կարող է կապարվել փարբեր եղանակներով՝ ինչպես բռնի, այնպես էլ ոչ բռնի: ՏՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածում օգտագործված «զավթում» եզրույթը միանշանակ ենթադրում է բռնություն կամ բռնության սպառնալիք:

Պատասխանող կողմը գրնում է, որ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածով նախատեսված հանցագործության անմիջական օբյեկտը կազմում են սահմանադրորեն ձեւակերպված ՏՏ սահմանադրական կարգի այն հիմունքները, որոնցում ամրագրված են պետական իշխանության ձեւավորման եւ գործունեության սկզբունքները: Այդ հոդվածով քրեորեն հետապնդելի են պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն եւ Նայասփանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը՝ ՏՏ Սահմանադրության 47 հոդվածի 2-րդ մասի ուժով, ՏՏ Սահմանադրության 43 հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված հիմքերով եւ կարգով, նույն հոդվածի 2-րդ մասում, ինչպես նաեւ միջազգային իրավունքում ամրագրված՝ իրավունքը սահմանափակելու թույլատրելի սահմաններում:

Պատասխանող կողմը գրնում է նաեւ, որ սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելու կոչը՝ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի իմաստով, նշանակում է «...այնպիսի բանավոր, գրավոր կամ պարկերավոր այլ ներգործություն մարդկանց գիտակցության, կամքի կամ վարքագծի վրա, որը նպատակ ունի նրանց մոտ ձեւավորելու հակասահմանադրական եղանակով սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելու հակում»: Ուստի բռնության կոչը՝ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի իմաստով, նշանակում է քաղաքական պայքարի հակասահմանադրական զինված ձեւեր, ավերիչ ուղղվածությամբ զանգվածային գործողություններ, իշխանական ինստիտուտների բռնի վերացում կամ փոփոխում եւ այլն: Ընդ որում, կոչում հնչած բռնության բնույթը կոչի բովանդակությունում պետք է արտահայտված լինի որոշակիորեն, ընդհուպ մինչեւ բռնության եղանակի ուղղակի նշումը:

Պատասխանող կողմը մաքնանշում է նաեւ, որ պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն, «սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչ» արտահայտությունը գործածվում է նաեւ այլ պետությունների, մասնավորապես՝ Շվեյցարիայի, Լիբիայի, Լատվիայի, Բուլղա-

րիայի եւ մի շարք այլ պետությունների քրեական օրենսգրքերում: Պարասխանող կողմը հղում է կատարում նաեւ Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) 2007թ. դեկտեմբերի 17-ին փրված թիվ 542/2007 եզրակացությանը՝ ՆՆ Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի՝ եվրոպական չափանիշներին, մասնավորապես՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 10 հոդվածին համապարասխանության հարցի վերաբերյալ:

Պարասխանողի կարծիքով՝ իրավական որոշակիության իմաստով ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածում նախատեսված՝ պետական իշխանության ճյուղերից ցանկացածը բռնությամբ զավթելու հրապարակային կոչն ուղղված է պետական իշխանության դեմ: Տվյալ դեպքում իրավական որոշակիությունը, մարտչելիությունը եւ կանխարեսելիությունն ապահովված են:

5. Նաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողն իր իրավունքների խախտումը հիմնականում պայմանավորում է ՆՆ քրեական օրենսգրքի վիճարկվող դրույթներում իրավական անորոշության առկայությամբ եւ դրա հետեւանքով իրավակիրառ պրակտիկայում այդ դրույթներին փրված, իր կարծիքով, սխալ մեկնաբանությամբ, հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 63 հոդվածի 1-ին մասի եւ 68 հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները, սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարեւորում է ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի դրույթների սահմանադրաիրավական իմաստի բացահայտման, ինչպես նաեւ կիրառման պրակտիկայում դրսեւորված մոտեցումների գնահատման անհրաժեշտությունը:

Միեւնույն ժամանակ, սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում պարզել, թե արդյո՞ք ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի դիսպոզիցիան սահմանադրական նորմերի ու սկզբունքների փեսանկյունից հետապնդում է իրավաչափ նպատակ, եւ արդյո՞ք «բռնության գործադրմանն ուղղված հրապարակային կոչ» եւ «կարծիքի ազատ արտահայտում» հասկացությունների միջեւ առկա է ողջամիտ փարանջապվածություն:

6. ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածում «Պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» եւ «Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչերը» բառակապակցությունները համադրված գնահատման ենթակա արտահայտություններ են: Երկրի սահմանադրական կարգն իրենից ներ-

կայացնում է հասարակության հիմնարար հարաբերությունների կանոնակարգման, պետական իշխանության կազմակերպման, անհատ-պետություն փոխհարաբերությունների սահմանադրորեն ամրագրված համակարգը: Վերջինիս հիմքում դրվող արժեքների եւ սկզբունքների անբողջականությունն առանձնացվում է որպես երկրի սահմանադրական կարգի հիմունքներ: Նասարակության հիմնարար հարաբերությունների կանոնակարգման, պետական իշխանության կազմակերպման եւ անհատ-պետություն փոխհարաբերությունների կարգը չի կարող սահմանվել կամ փոփոխության ենթարկվել այլ կերպ ու այլ ձեւերով եւ մեթոդներով, քան նախատեսված է Սահմանադրությամբ: Ներուաբար, վեճի առարկա դրույթների փոխհարաբերակցությունը պետք է դիտարկել այս տեսանկյունից:

Սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից իշխանությունը կամքը պարտադրելու իրավունք եւ կարողություն է: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պետական իշխանությունը, որպես ժողովրդի կամքը միջնորդավորված կերպով պարտադրելու իրավունք եւ կարողություն, պետության գործառնական կարեւոր բաղադրապարտերից է, որն արտահայտվում է պետության կողմից իր առաքելությունը հրապարակային եւ ինքնիշխան ձեւով իրականացնելու կարողունակությամբ՝ համապարտադիր վարքագծի կանոններ սահմանելու եւ դրանց կիրառումն ապահովելու միջոցով:

Սահմանադրական մակարդակում հստակ փարբերակվում են «ժողովրդի իշխանություն» եւ «պետական իշխանություն» հասկացությունները: Ժողովրդավարական երկրներում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին, որը հանդիսանում է այդ իշխանության միակ կրողը եւ աղբյուրը: Ընդ որում, ՆՏ Սահմանադրության 2 հոդվածը սահմանում է, որ «Ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաեւ Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով»: ՆՏ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5 հոդվածների համալիր վերլուծությունից բխում է, որ **պետական իշխանությունը հանդես է գալիս որպես պետականորեն կազմակերպված ժողովրդի հանրային իշխանության ձեւ, որն իրականացվում է Սահմանադրությանը եւ օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանությունների բաժանման եւ հավասարակշռման հիման վրա:** Այդ բաժանումն իրականացվում է իշխանության գործառնական բնույթից ելնելով, որին համապատասխան ձեւավորվում են անհրաժեշտ կառուցակարգեր՝ իշխանության մարմիններ, որոնք սահմանադրորեն օժտվում են համարժեք լիազո-

րություններով եւ իրավասու եւ կարարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:

Պետական իշխանությունն իրականացվում է գործառույթ - ինստիտուտ - իրավասություն եռամիասնական սահմանադրական ներդաշնակության հիման վրա՝ մարդու իրավունքների եւ ազատությունների սահմանադրորեն նախատեսված սահմանափակումների շրջանակներում: Այդ եռամիասնության մեջ ինստիտուտն ու իրավասությունը միջոց են գործառույթն իրականացնելու համար, որը ներկայացուցչական ժողովրդավարության սկզբունքների հիման վրա Կրեդի է ունենում Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված կառուցակարգերի, կոնկրետ լիազորությունների, ձեւերի ու մեթոդների շրջանակներում, որոնց արդյունքում երաշխավորվում է պետության ողջ փարածքում հասարակական հարաբերությունների կանոնակարգումը (համապարտադիր վարքագծի կանոնների սահմանումը) եւ դրանց իրացման ապահովումը: Դրանցից դուրս իրականացվող գործողությունները ճանաչվում են որպես հակաիրավական: Նման հակաիրավական գործողությունների թվին են դասվում նաեւ Սահմանադրությամբ կամ օրենքով սահմանադրական ինստիտուտին վերապահված պետաիշխանական գործառույթին եւ դրա իրականացման միջոցներին բռնությամբ փիրանալը, իրեն ենթարկելը կամ այլ կերպ՝ զավթելը: ՆՏ Սահմանադրության 47 հոդվածը միանշանակ պահանջ է առաջադրում, որ յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է պահպանել Սահմանադրությունը, ինչպես նաեւ նույն հոդվածն արգելում է իրավունքների եւ ազատությունների օգտագործումը սահմանադրական կարգը բռնի փափալելու, ազգային, ռասայական, կրոնական արելություն բորբոքելու, բռնություն կամ պատերազմ քարոզելու նպատակով: Այս համարեքստում սահմանադրական կարգը բռնի փափալելու նպատակով իրավունքների եւ ազատությունների օգտագործման արգելումն ունի այն սահմանադրաիրավական իմաստը, որ իրավունքների չարաշահման արգելք է նախատեսվում այնպիսի գործողությունների համար, որոնք ուղղված են սահմանադրորեն նախատեսված իրավակարգավորումը բռնության գործադրմամբ ձախողելուն (կործանելուն, քայքայելուն, ավերելուն եւ այլն), անիրագործելի դարձնելուն:

Իրավունքների չարաշահման արգելքը նախատեսված է նաեւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 17 հոդվածով:

Պետությունը պարտավոր է իրավական երաշխիքներ ստեղծել սահմանադրական այդ պահանջն իրականացնելու եւ երկրի սահմանադրական կարգի կայունությունն ապահովելու ուղղությամբ:

Վերոշարադրյալ մուրեցումները հաշվի առնելով՝ «պեպական իշխանությունը բռնությամբ գավթելուն ուղղված հրապարակային կոչեր» եւ «Նայաստրանի Նանրապեպության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելուն ուղղված հրապարակային կոչեր» հասկացությունները ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի սահմանադրաիրավական իմաստով պեպք է հասկանալ **օրենսդիր, գործադիր կամ դպրական իշխանության մարմինների պեպաիշխանական գործառույթներին Նայաստրանի Նանրապեպության Սահմանադրությամբ սահմանված կարգի խախտմամբ՝ բռնությամբ կամ դրա գործադրման անմիջական եւ իրական սպառնալիքով փիրանալու համար գործողություն պլանավորելու, կազմակերպելու, նախապարաստելու կամ իրականացնելու նպատակով այլ անձանց մասնակից դարձնելու դիմում կամ հրավեր**: Իրավակիրառական պրակտիկան եւ ցանկացած գործի փաստական հանգամանքների գնահատումը պեպք է ելնի փվյալ հասկացությունների սահմանադրաիրավական այդ բովանդակությունից, **առաջին հերթին նկատի ունենալով հակաիրավական (բռնի) գործողությունների միջոցով պեպաիշխանական գործառույթի նկատմամբ ուրնձգություն իրականացնելու նշված հանգամանքը**: Բռնության կոչերի նպատակը մեկն է՝ համախմբել մարդկանց, ուղղություն փալ նրանց բռնի գործողություններին: Քննարկվող հանցակազմի իմաստով բռնության կոչեր չեն կարող համարվել իշխանության քննադատությունը, իշխանությունների հրաժարականի անհրաժեշտության հիմնավորումը, հրաժարականի պահանջը, ցույցեր, երթեր, հանրահավաքներ անցկացնելու կոչը կամ կազմակերպումը, փոխաբերական իմաստով արված արտահայտությունները:

Նանրային իշխանության մարմինները եւ պաշտոնափար անձինք պարտավոր են հանդուրժել իրենց հասցեին արված ավելի սուր քննադատություն, քան այն, որը թույլատրելի է մասնավոր անձանց հասցեին: Մյուս կողմից, այդ քննադատությունը չի կարող վերածվել բռնության կոչերի, որն անհամարեղելի է խոսքի ազատության իրավունքի հետ: Նանցակազմի առկայության համար էական է, որ բռնության կոչերը հրապարակային բնույթ կրեն, այսինքն՝ լինեն բացահայտ եւ ընկալելի, ուղղված մարդկանց լայն շրջանակի՝ նրանց դրդելով բռնության կիրառման:

Վերոշարադրյալ մեկնաբանությունից բխում է նաեւ, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի իմաստով՝ «պեպական իշխանություն» հասկացությունը չի կարող նույնականացվել «պաշտոնափար անձ» հասկացության հետ, եւ դա չի կարող արվել նաեւ իրավակիրառական պրակտիկայում:

Վեճի առարկա դրույթների համարեքստում իրավունքի ամեն մի չարաշահում պեպք է գնահատվի միայն ու միայն վերոշարադրյալ իմաստով սահմանադրական

կարգը բռնությամբ փափալելու իրական սպառնալիքի եւ դրա կանխման անհրաժեշտության փեսանկյունից: Այս շրջանակներում միայն ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի դիսպոզիցիան սահմանադրական նորմերի ու սկզբունքների փեսանկյունից կարող է ունենալ իրավաչափ բնույթ:

7. ՆՏ Սահմանադրության 27 հոդվածի համաձայն.

«Յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք: Արգելվում է մարդուն հարկադրել հրաժարվելու իր կարծիքից կամ փոխելու այն:

Յուրաքանչյուր ոք ունի խոսքի ազատության իրավունք, ներառյալ՝ փեղեկություններ եւ գաղափարներ փնտրելու, սրանալու, փարածելու ազատությունը, փեղեկարվության ցանկացած միջոցով՝ անկախ պեղական սահմաններից:

Լրարվամիջոցների եւ փեղեկարվական այլ միջոցների ազատությունը երաշխավորվում է:

Պեղությունը երաշխավորում է փեղեկարվական, կրթական, մշակութային եւ ժամանցային բնույթի հաղորդումների բազմազանություն առաջարկող անկախ հանրային ռադիոյի եւ հեռուստաբեռության առկայությունը եւ գործունեությունը»:

Սահմանադրության 27 հոդվածի վերլուծությունից բխում է, որ անհատին անմիջականորեն վերաբերում են հոդվածի առաջին եւ երկրորդ մասերով սահմանված իրավունքները: Նոդվածի երրորդ եւ չորրորդ մասերով սահմանված դրույթները վերաբերում են լրարվամիջոցներին, երաշխավորում են համապարասխան ինստիտուցիոնալ եւ կազմակերպչական միջոցների առկայությունը՝ ապահովելու համար Սահմանադրության 27 հոդվածի առաջին եւ երկրորդ մասերով սահմանված իրավունքների արդյունավետ իրացումը: Այդ կապակցությամբ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածը հարկ է գնահատել ՆՏ Սահմանադրության 27 հոդվածի առաջին եւ երկրորդ մասերով սահմանված իրավունքների եւ դրանց սահմանափակումների փեսանկյունից:

Սահմանադրության 27 հոդվածի առաջին եւ երկրորդ մասերում ամրագրված՝ կարծիքն ազատ արտահայտելու եւ խոսքի ազատության իրավունքները կարող են սահմանափակվել ՆՏ Սահմանադրության 43 հոդվածում ամրագրված հիմքերով:

Սահմանադրության 43 հոդվածի համաձայն.

«Մարդու եւ քաղաքացու՝ Սահմանադրության 23-25, 27, 28-30, 30.1-րդ հոդվածներով, 32-րդ հոդվածի երրորդ մասով ամրագրված հիմնական իրավունքները եւ ազատությունները կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում պեղական անվտանգության, հասարա-

կական կարգի պահպանման, հանցագործությունների կանխման, հանրության առողջության ու բարոյականության, այլոց սահմանադրական իրավունքների եւ ազատությունների, պարվի եւ բարի համբավի պաշտպանության համար:

Մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակումները չեն կարող գերազանցել Նայասրանի Նանրապետության միջազգային պարտավորություններով սահմանված շրջանակները»:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այդ հոդվածի դրույթները՝ իրենց իրավակարգավորման շրջանակներում, ՆՏ Սահմանադրության 27 հոդվածով, Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 10 հոդվածով երաշխավորված՝ կարծիքն ազատ արտահայտելու եւ խոսքի ազատության իրավունքները սահմանափակելու առումով համահունչ են ՆՏ Սահմանադրության 43 հոդվածով եւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 10 հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված պայմաններին, ինչպես նաեւ իրավունքների չարաշահման արգելմանն ուղղված՝ ՆՏ Սահմանադրության 47 եւ Կոնվենցիայի 17 հոդվածների պահանջներին:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը նույնպես իր վճիռներում բազմիցս անդրադարձել է այս հարցին եւ նշել, որ ինչպես սահմանում է Կոնվենցիայի 10 հոդվածը, այդ ազատությունը ենթարկվում է բացառությունների, որոնք, սակայն, պետք է մեկնաբանվեն խիստ, եւ ցանկացած միջամտության անհրաժեշտությունը պետք է համոզիչ կերպով սահմանված լինի: Միաժամանակ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքից բխում է, որ բռնությամբ իշխանությունը զավթելու կամ պետության սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխելու կոչերը կարող են արգելվել համաձայն այն բացառությունների, որոնք նախատեսված են Կոնվենցիայի 10 հոդվածի 2-րդ կետում: Այդ հոդվածի վերլուծությունից հետեւում է, որ «հրապարակային կոչ» արտահայտությունը սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների իմաստով անորոշ չէ եւ այն, անձանց մասնավոր հաղորդակցությունից դուրս, փարբեր ձեւերով ուղղված է հանրության անդամներին: Անորոշ չեն նաեւ «պետական իշխանությունը բռնությամբ զավթել» եւ «սահմանադրական կարգը բռնությամբ փոփոխել» արտահայտությունները, որոնք չեն ներառում օրինական կարգով իրականացվող գործողություններ:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել նաեւ, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի, ՆՏ Սահմանադրության 27 հոդվածի եւ

Կոնվենցիայի 10 հոդվածի դրույթների փոխառնությունները պետք է դիտարկել ոչ միայն Սահմանադրության 47 եւ Կոնվենցիայի 17, այլ նաեւ Սահմանադրության 29 եւ Կոնվենցիայի 11 հոդվածների տեսանկյունից: Բանն այն է, որ վերջին երկու հոդվածներում ամրագրված իրավունքները սահմանադրաիրավական առումով ճանաչվում են այդպիսին, եթե խաղաղ են ու առանց զենքի: Իսկ Կոնվենցիայի 10 հոդվածի 2-րդ մասը, նկատի ունենալով, որ արտահայտվելու իրավունքի իրականացումը կապված է նաեւ պարտավորությունների ու պարասխանարվության հետ, նախատեսում է ոչ միայն օրենքով սահմանափակումների, այլեւ պարտամիջոցների կիրառման հնարավորություն՝ իրավունքի չարաշահումը բացառելու եւ ժողովրդավարական հասարակությունում նույն այդ 10 հոդվածով թվարկված իրավաչափ նպատակներին հասնելու համար:

Նշված հոդվածների համալիր վերլուծությունից հետեւում է, որ «բռնության գործադրմանն ուղղված հրապարակային կոչ» եւ «կարծիքի ազատ արտահայտում» հասկացությունների միջեւ առկա է ողջամիտ փարանջապվածություն:

8. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քննության առարկա գործի շրջանակներում առաջնային խնդիրը վեճի առարկա նորմի պարզաճ իրավական մեկնաբանման եւ կիրառման երաշխավորումն է: Դրա ապահովման իրավական պարտավորությունը, ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխան, կրում է ՆՏ վճռաբեկ դատարանը: Ի փարբերություն բազմաթիվ երկրների, ՆՏ Սահմանադրությամբ եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքով ՆՏ սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ սահմանադրականության տեսակետից քննության առարկա դարձնել դատական ակտերը: Սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ նաեւ գնահատելու դատարանների կողմից քրեական պարտազափերի կիրառման համաչափությունը, քանի որ չի կարող գնահատել կոնկրետ քրեական գործերի փաստական հանգամանքները, որոնք առիթ են տվել կիրառելու այս կամ այն պարտազափը: Այսուհանդերձ, ՆՏ սահմանադրական դատարանը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 19 հոդվածով նախատեսված դրույթների, ինչպես նաեւ իր՝ 09.04.2007թ. ՄԴՈ-690 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում արձանագրում է, որ սույն գործին առնչվող հարցով ՆՏ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 04.05.2008թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձրել է՝ պարզապես նշելով, որ «Գործի նյութերի ուսումնասիրությունից երեւում է, որ չկան հիմքեր եզրակացնելու, որ բողոքներում բարձրացված հարցերի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության

համար...»: Մինչդեռ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները վկայում են, որ փվյալ գործի շրջանակներում ՆՆ Սահմանադրության 92 հոդվածի եւ ՆՆ դատական օրենսգրքի 50 հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին համապատասխան՝ ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի պաշտոնական մեկնաբանումը ՆՆ վճռաբեկ դատարանի կողմից էական նշանակություն կարող էր ունենալ օրենքի միապետակ կիրառության համար: Առավել եւս, երբ ՆՆ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2007թ. սեպտեմբերի 25-ի դատավճռում ՆՆ քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի իրավական բովանդակության որեւէ մեկնաբանում չի փրվել, իսկ դատական պրակտիկայի վերլուծությունը վկայում է, որ Նայաստանի Նանրապետության անկախացումից ի վեր փվյալ նորմի կիրառման պրակտիկա փաստորեն չի ձեւավորվել:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Նայաստանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքի 301 հոդվածի դրույթները համապատասխանում են Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ ՆՆ սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՎՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ